

ארכיאון מעין-צבי

תעודת חבריהם ברשם-קול

יוסף לוי

זכרונות חיים

מתוך התקופה

1998 - 1920

הוקלט בשנת 1998

מספר קלטות: 123, 126

עריכה ע"י: אווה אד

ראיון ע"י: אווה אד

25.1.98

[קלטת] מס' 123, 126

יוסף לוי

קלטת 123

גדירות 1920-32

בית הורים זה הדבר הכל חשוב לי, בית הורי, נולדתי בשנת 1920 בקרפטים - במקום שקוראים לו ורחבץ ביידיש, בצייבית ורחבצאי - חלק המזרחי של צ'כוסלובקיה היינו שני אחים ושלוש אחיות. אני הייתי הבכור, אחותי הקטנה הייתה בת 12, כשההורים הרכו לgetto. מגיל שלוש הייתי בחדר. זה היה כפר עם כ-300 משפחות יהודיות. בגיל 12 עברנו לסלובקיה, בגבול הונגריה, לקראלובסקி חלומץ (Kralovsky Chlumec). דיברו שם רק אונגרית - לא ידעת א' מילה. בכפר היינו הולכים הילדים עם הפנסים מוקדם בבוקר לחדר, גם בחורף בשלג. כל יום יצאו בחושך והביתה חזרנו מאוחר בערב, גם אכלנו שם. ידענו שככל הילדים היהודים הולכים ללימוד שם וקיבלו זאת כМОבן מלאיו. לא היה קשה: ידעת, שבולם יש יהודים וגוויים, לא ידעת על יתר הדברים שקוראים בעולם, לא למדנו כלום על זה. בגיל 3 למדנו קודם כל את הא' ב' - באותה השיטה של שינון, כמו שאנו שומע את זה היום בישיבה בזיכרון. שום דבר לא השתנה. זה אכן יכול לשוכח, זה היסוד שלי. בגיל 4 כבר ידעת לקראו, גם לימדו אותנו את ABC וגם חשבונו. ילד בסביבה דיברו רוסית ויוטר מאוחר ב - ZISZ, כ-20 ק"מ מאיתנו כבר דיברו הונגרית. בכפר הייתי עד גיל 12. שנה אחת הלכתי לבeye'ס רוסי בכיתה א'. זה לא היה כל כך נעים, אפילו שלא התנצלו לנו, כי הנהלה הייתה צ'כוסלובקית, אבל הם למדו רק התחינות ואנחנו כבר ידענו את החומר. העבירו אותנו כיתה וגם שינו את ביה"ס, שם היה לנו מותר לכבות כיפה ולא להשתתף בתפילה בוקר. לא הייתה אנטישמיות - רק היינו חייבים למדוד סלובקית.

בעורדים

בגיל 12 עברנו לסלובקיה, שם הייתה חווה של יהודי ואבא שלו היה משגיח כשרوت על החלב ועוד שם הלכתו לבeye'ס, שדיברו בו הונגרית. בהתחלה הייתי כמו אילם עד שלמדתי בעצמי את השפה היינו בכפר 7 שנים עד כניסה הונגריה בשנת 1939. הייתי בן 19, למדתי 8 כיתות בבית ספר סלובקי. עם כניסהם הדברים השתנו.

ראיון עם יוסף לוי

ארכיאון קב' מעין-צבי

התכשורת בעבודה חקלאית

במשך שנים ביליתי את חופשות בייה"ס בכפר, בחווה שם למדתי את כל העבודות החקלאיות. לכפר ובחזרה הלכתី ברغل. לא אשכח בחיים את היום הראשון שלי בעבודה בשדה שם. עבדנו עם קלשוניים בהעמסת חציר. כולם צחקו ועבדו בקלות ואני חשבתי, שלא אחזיק מעמד אפילו עד ארוחת בקר. חשבתי לי, איך אפשר ככה לעבוד? אבל אם הילדים הקטנים עושים את זה אז גם אני אחזיק מעמד. ניסיתי פעם ועוד פעם - עד שלמדתי. ידעתי בסוף לעשות את הכל, לחלווב, לקטור לזרוע... זה עזר לי מאוד בחיים. בהכרה, אחרי המלחמה, יכולתי ללמד אחרים, שלא היה להם שום מושג בחקלאות.

סיפורת להרברגינה

חיים בחרווה חקלאית

גם אחרי הסיפוח ההונגרי בשנת 1939 המשכנו לחיות כאילו "בגן העדן של טיפשים". היה לנו מצוין, אפילו שפרצה כבר מלחמה, בסביבה שלנו לא הייתה אנטישמיות. אני הלכתី ביחד עם הנוער המקומי ביום ראשון להתאמן - ככה ימינה, שמאליה...שאלה: האם זה היה אירגון התעמלות או מסגרת צבאית? תשובה: זאת הייתה מסגרת קדם-צבאית. זה היה בכפר. כך נשכו החיים עד 1943, רק אבא גויס מספר פעמים לעבודה, אבל תמיד חזר הביתה אחרי מספר ימים. גם יתר היהודים המשיכו לחיות כרגע.

גדום לצבא, ייחידה יהודית

לעובדת ביצורים

אוקטובר 1943 יום אחרי ראש השנה גייסו אותו לצבא. שאלת: איך זה, שלקחו יהודים לצבא הונגרי? תשובה: זה לא היה ממש צבא, אבל מחנה עבודה במסגרת צבאית. יתר היהודים נשלחו מיד פעם למחלנות לעבודה. גילאים של גיוס שלחו במסגרת צבאית לעבודות ביצורים וחפירות לחזית. הסגל היה הונגרי והיחידה יהודית.

הנסיך רוז בעבודה הצליל את ח'ג

אבא שלי היה שבוי מלחמה במלחמת העולם ה-1, נשלח לסיביר וסיפור לנו הרבה סיפוריו זוועה מכם. הוא אמר לי: בני, אם אי פעם תקלע במצב זה, תדעת, שהדבר הראשון שעלייך לעשות זה לлечט לעבוד. זה יציל את חייך. שאלת: איך התיחסו אליו? תשובה: לא היה שום הבדל, התיחסו אליו כמו לחיללים אחרים.

פתרונות למעון השרדות

מיום שהתגידייתי התחלתי לאכול רגיל, אפילו חזיר, זה היה ממש טעים. קודם כל צריך לאכול, אני רציתי לחיות, לעבור את המלחמה וגם אחר כך. שאלה: הבנת, שצריך לעשות את הכל למעון לשרוד? תשובה: כן ואני ידעתו לעבוד, דבר שהיתר לא ידעו, למשל שלחו אותנו לחפור בקור של 20 צלסיוס-, כשהקרקע קופואה. כולם באו להסתכל איך מצאתי שיטה להתחיל במקוש באמצעות ולהמשיך משם.

5. גילגרל היחידה

אחרי 4 חודשים שלנו אומנו לximity הקרים. המנהה הקודם היה מעבר הדונה AUNA אני ממש פרחתה שם - הייתה המומחה. בתקופה זאת ההוררים היו עדים בבית.

6. ריכוז היהודים במחנות

פעם בא אבא לבקר אותו במחנה, זה היה ב-1944 - זה היה בפעם האחרונה שראיתי אותו. באפריל 1944 התחלו לאסוף את היהודים למחנה. אחרי שהגרמנים נכנסו להונגריה הייתה שם ממשלה פשיסטית. בקרים אספו את היהודים כבר קודם. מאוחר יותר נודע לי, שלקחו את משפחתי לעיר גטו כ-30 ק"מ מהכפר ממש נשלחו לאושוויץ.

7. היחידה צורפה ליחידה SS לבב בית כביש נסיגת

היחידה שלנו עבדה כמה שבועות על כביש נסיגת צבא הגרמני - במרכז הערים. לאחר כך הגיעו מושל הארץ - כ-100 ק"מ מחרקוב (CHARKOV). אז עבדנו גם בשבייל הגרמנים. למרות שהסגל שלנו המשיך להיות הונגרי. הם היו ממש חברים שלנו, דיברנו אותם חופשי. שם צורפנו ליחידה SS.(S.S.) בחורים צעירים ואינטלקנטים, נימוסיים, היו לנו חיים משוגעים. מה שהם אכלו, אנחנו אכלנו. דבר,בשר, ריקודים בערב. אנחנו שיתפנו פעולה ונחשבנו למשתתפים במאץ מלחמת. היינו אנשים שלהם, לא הייתה לנו שום בעיה. שאלת: האם היה ידוע, אתם יהודים? ת: זאת הייתה מחלוקת של יהודים. איןני זוכר, האם היו לנו מדים נדמה לי שכן, השתיכנו לאבא, אפילו שהייתה לנו תלאי צחוב. כשיסיפו לי אחרי המלחמה, מה ה-S-S עשו, לא האמנתי. הם היו כמו כולם, אנשים רגילים. שאלת: האם ראתם מה הם עושים? ת: שם לא עשו דבר, שם אספו את היהודים כבר מזמן - ב-41-1940.

כך - שלא ראיתי שום דבר. שאלה: איך התנהגו לאוכלוסייה המקומית?
ת: אני לא ראיתי.

תבואו חי-ים ביחידה היחודית

אנחנו יכלנו לפגוש אפילו את הџומר באמצעות הסגל ההונגרי. אנחנו הבנו שם כל מיני אוכל מיוחד. קנינו אצל הדמר, וננתנו גם לסגל. לא היה חסר לנו דבר, אוכל, שתייה, מזיקה ערבים. חיים משוגעים היה לי מזל באופן מיוחד. איןני יודע, מה היה במקומות אחרים. היה לי גן עדן לאורך כל הדרך. אמנס היינו בכו שני אחורי החזית ושמנו את היריות, אבל לא היינו תחת אש. אנחנו בעצם הכנו את הנסיגה. ביחידה היינו 3 מחלקות - יותר ממאה איש. מכולם קיבלנו יחס חברתי. שאלה: האוכלוסייה המקומית ודאי לא הייתה אוחצת את הצבא הזר. ת: אנחנו לא היינו מעורבים בשום דבר. אנחנו הלכנו אל הדמר, לא כולם היו אנטישמים - כבר גמרו עם היהודים המקומיים. הדמר סיפר לנו מה קורה. אני לא יכול להגיד, שבכלנו. שאלה: היהודים בדרך כלל שמרו על שרונות. אתה החלטת, שצרייך לחיות ולשרוד. מה עשו האחרים? ת: גם הם לא יכלו להחזיק מעמד הרבה זמן, אפילו לא עד יום כיפורים. התחילו לאכול רגיל. השפה המדוברת הייתה יידיש והונגרית.

8 אוקטובר 1944 התחלת האופנסיבת

הרוסית ודרך הנסיגת

באוקטובר 1944 התילה האופנסיבת הרוסית בקרפטים והתקרבו אלינו. היה שקט כזה, אחרי כל شيء היה יכול להסתתר חיל רוסי. התברר לנו, שהגרמנים כבר נסוגו, אחר כך הרומנים והונגרים אנחנו נשארנו בסוף בלבד. עד שבא רץ על סוס עם פקודה מהר לצאת בדרך. הדריכים היו עמוסות עם חילילים, קר הלכנו דרך לא דרך ביערות ובהרים. שאלה: כולם כבר נסוגו, הרושים קרוביים. האם לא רציתם לברוח אליהם? ת: אמרו לנו, שלא כדאי, כי לא יקבלו אותנו טוב. וסיבה נוספת הייתה הסכנה אם לא נחלייט פה אחד, אז זה אסור, כי אם ניתפס ע"י הגרמנים יוציאו אותנו להורג. פחדנו מכולם מהגרמנים וגם מהרוסים. אז בשbill מה לנו ללכת למצב לא ידוע? לכן המשכנו עד שהגענו לצ'ופ (Czop). שם רצוי להוביל אותנו לגרמניה ברכבת. למצלנו הורידו אותנו מהקרוניות, כי הצרכו אותנו לגרמנים.

פי זור היחידה

הסגל ההונגרי אמר לנו לлечת כל אחד, لأن שרוצה. חמישה מאייתנו הلقנו לכפר קרוב. כשהתעוררנו היו מסביב חיילים רוסיים. מה לעשות?

הדרך הביתה

הلقנו לקומנדורה הרוסית. שם היה קצין שהיה נראה יהודי, איתו ניסינו לדבר בידיש - וזה הצליח. שנודע לו מי אנחנו, שאל אותנו במה יכול לעזור. היינו תקועים בין הגרמנים והروسים, לא היינו יכולים להגיע בכוח עצמנו לברג'ז (BEREZAS). הקצין נתן לנו רכב עם חיל רוסי שליווה אותנו. זה היה סיפור מהשמיים, אחרת היינו בסכנה שהروسים ישלו אותנו שבויים לרוסיה ומשם מיה יודע האם היינו חוזרים אי-פעם. בקרים בסביבה היו כבר יהודים שחזרו מהיערות שם היינו בנסיבות של פרטיזנים. היה שם מפקד יהודי, שעוזר לשבויים רוסיים ואלה מינו אותו לאחראי על האזור. גם הוא עזר לנו.שמו היה פישר. באזור זה התחלפו כמה פעמים הצבא הגרמני עם הצבא הרוסי. היו שם קרבות רבים כשהאזור היה סופית בידיים רוסיות.

9. בחזרה בביתה חיפוש

רצינו להגיע בחזרה לצ'ופי ומשם לכפר שלי. חבר שלי היה חיט והוא עבד עבור קצינים רוסיים ואני עזרתי לו. עזרנו להם גם להשיג כל מיני סחורות. כמוון היינו כבר בגדיים אזרחיים. עם הצעתי למיחסני רוסי להשיג לו דגים, אם יבואו איתי לכפר שלי באותו. שם הבאתו אותו לחצר של דייגים, אמרתי לו להמתין לי שם, אבל פשוט הסתלקתי וברחת ה.biחה.

חיפוש ופגש עם קרוביו המשפחתי

שם מצאתי את אחותי שהגיעה מבודפשט (BUDAPEST). גם אחיו הגיעו שנייהם היו על ניירות מזויפות. אחיו עבד כ譯員 עבור רוסים. ממש נסעתי להונגריה, מצאתי כתובת של אחותי הצערה בשודיה, היא הייתה בין היהודים שהוחלפו ע"י הגרמנים עבור נשך. איתה נפגשתי ב-1949 בישראל. הסתובבתי בכל מיני מקומות גם ברומניה. מצאתי אח ומספר בני דודים. היה ניתן לנסוע חופשי ברכבות והגעתי לכל מקום בקלות. בקולושבר (KOLOSBAR) בהונגריה פגשתי את האנשים הראשונים שחזרו מ.צ. (Z.A.) מחנות. מצאתי גם

ב ציז'ד בן דוד, שגמ אישתו נשארה בחיים, אבל היה בדיכאון כי שני הילדים שלהם נהרגו, ושות רופא לא היה יכול לעזרה לה. אני הכרתי את המשפחה, הייתי אצלם במשך חצי שנה כתלמיד ישיבת. מלחמת ששת הימים הם הגיעו ארץ וקיבלו ממי שהוא את כתובתם. פרידל הייתה במשרד הסוכנות בחיפה והוא נתן לי את הכתובת. יצאתי לחפש אותם, שם קיבלתה שוק, פשוט לא יכולתי להכיר אותה, אישת השיתה יפהפה, פשוט הייתה אדם שבור. סירה, שהיא לא יכולה להתאושש. אפילו שנולד להם בן, שככל כך שהוא איתם, לא יכולה להסתדר איתם בלי עזרה. כשהתינוק בכח, עשה עליו: מה, אתה בוכה בידיים של אמא ומה האחים שלך? אין לך מה לבכות! ולא טיפלה בו. ממנה שמעתי מה שקרה במחנות ריכוז ומה עבר עליהם אישית.

10. הцентрprtati להכשרה ות

נזור ל 1945-1946. בשנה הסטובנטית מפה לשם ולא ידעתי מה לעשות עם עצמי. שמעתי על הכשרה של בני עקיבא ונרשמתי. בפסח הגעתו לדוננטור, לחווה של יהודי, שמסר אותה לאנשי הכשרה. החבורה שם לא ידעו שום דבר בחקלאות, הייתי צרייך ללמד אותם. בתקופה זאת הופסקה עלייה בי לשנה ורבע – עד 1947. משם עברתי שוב להכשרה אחרת, שם עבדו בבית חרושת. זה לא היה בשבילי, לבן עברתי בערתת שליח לכפר מרוחק. זאת הייתה הכשרה מסודרת, שולחן שבת ערוץ, כמו שצרייך.

הברות ראשונה עם חנה, אישתי לעתיד

שם ראייתי בחורה, שמיד שאלתי עליה. זאת הייתה חנה לבית מייזלס, שהתחתנתי אליה בהמשך. שם הייתי עד אוקטובר 1947. בבודפשט הכרתי את משפחתה של חנה, שממנה חזרו רק שניים – כל היתר נהרגו. גם חנה הייתה מאד חלה, היא סבלה מאד במחנות. אני לא יודע בדיקוק איפה הייתה, ידוע לי שהיא נשארה בחיים רק הודות לאיזה שבוי מלחמה איטלקי, שעזר לה. חנה הייתה בת 20-21 בזמן זהה.

11. עלייה ב'

בסוכות יצאנו שנינו לעלייה ב'. נסענו עד לגבול ההונגרי, עברנו לאוסטריה ברgel, שם ברכבת לוינה. היינו כ 6 שבועות לא רחוק

מוינה המתנו לעליה. הקבוצה הבי גדולה הייתה של בני עקיבא מצ'כיה. העבירו אותנו ברכבת לאיטליה עם ניירות מזויפים. השוטרים ידעו על מה מדובר כי הנירות לא התאימו. הם לא עשו לנו בעיות, זה היה מסודר מראש. היינו כ 100 איש בקבוצה. היינו בחודשים במקומות מעבר. הביאו אותנו לנאפולי (NAPOLI). נכנסנו לאי זה בית, שמננו עליינו על סירה ושם לאוניה. זה היה ביןואר, הים היה סוער, היינו כ 200 איש על הסירה הקטנה. נסענו כ 20 ימים, לא מחרנו להגיעה, כי חשבו שבינתיים האנגלים יפנו את נמל חיפה. זה לא קרה. שנכנסנו לנמל הם כבר חיכו לנו, זה היה בפברואר. פשוט שתי אוניות אנגליות גדולות סגרו علينا משני הצדדים והעבירו אותנו ישן לקפריסין. האנגלים לא עשו לנו שום בעיות.

קלטת 126

קפריסין

בקפריסין היו מחנות סגורים, היו שם 3 מחנות, במחנה של המבוגרים, הילדים והנשים נהנו מתנאים יותר טובים. אנחנו היינו במחנה קטן, מרוחק. אחרי 5 שבועות נתנו לחלק מהנשים לעלות ארצה. ביןיהם הייתה גם חנה. אנחנו היינו עוסקים כל הזמן. התאמנו בשחק - כאילו. היה קצר נשך אצל המדריכים ושליחים. היציתי כל הזמן בקבוצת הדתיים ההונגרים. האנגלים אפשרו לנו לאכול כשר. עברנו כל מיני קורסים, הרצאות, ציונות, ידיעת הארץ. בפעם הראשונה שמעתי פירושים על התנ"ך. לא ידעת, שיש בכלל גישה כזו... למדתי שניים בישיבות. שם אין שאלות, יש לכל דבר תשובה, לפני שאלת. פתאום שמעתי דברים אחרים. היו זמנים שיכולנו לлечת לים עם שמירה של החיללים. לא עבדנו הכל קיבלנו מהם. ניסינו מספר פעמים לברוח בסירות.otti תפסו 3 פעמים. היוונים מסרו אותנו לאנגלים, הטורקים עזרו, בפעם הרביעית הצלחנו. ישבנו במרتف של בית קטן בפרדס במשך שבועיים. היה כל כך צוף, שיכולנו רק לש בת, לא לזו. כשהיינו צרייכים להגיעה עד לסירה, בהתחלה לא יכולנו לлечת אחרי הישיבה הממושכת במרتف, הכל היה מארגן ע"י הבריחה.

12. נובמבר 1949 בישראל

בינואר 1949 - הגיענו לחיפה, הייתה שבת היינו צרייכים לחכות עד יום ראשון. חנה הייתה כבר בארץ, מגויסת לצבא. רק שבועיים אחרי שהגעתינו הייתה הפוגה ראשונה. אנחנו הגיענו לחיפה, שם קיבלתי תעודה עולה.OTTI שלחו לבית ליד. שם גויסתי ישן

מהאוניה. בסדר הראשוני כלאحد העלה את הבעייה שלו. אני אמרתי, שיש לי בארץ אחות, שהגיעה משודדיה, אותה לא ראיתי משנת 1943 וגם את חברתי, איתה אני רוצה להתחנן. נתנו לי 3 ימי חופשה והתחלתי לחפש אותן. הייתה לי כתובת של גיסתי, לה נולד תינוק בקפריסין. הם גרו בסביבת חיפה בצריף בשכונת עולמים חדשים. מצאתי שם רק נשים, כל הגברים היו מגויסים. היא רק ידעה את המספר הצבאי של חנה ושהיא עבשו בחיפה. נסעתה בטרםפ" לחיפה, ניגשתי לקצין העיר לבקשת כתובתה. הוא סייר בטענה שיש מצב הcn. ניסיתי לקבל את הכתובת בדאר, אבל גם שם היה להם אסור לגנות דבר. נסעתה כולי. חשבתי, איפה ארצה זאת בשבייל מה באתי? חזרתי אל קצין העיר והחלטתי לעשות שם מהומה, לא היה לי חשוב מה יעשו לי. נגשה אליו חיילת וננתנה לי עצה ללבוש חולצה צבאית ולגשת למבחן צבאי ולנסות את מזלי. כשיצאתי, מישחו קרא לי, זה היה מכיר שלי. הוא הרגיע אותי ו אמר לי, שאני צריך ללמוד להיות עליה עולה חדש. קטת סבלנות - ובסוף הכל מסתדר! וחוץ מזה, עלי לדעת, שכן הכל פועל עם פרוטקציה. הוא חזר איתי לדאר ובסוף אותו פקיד שדיברתי אליו קודם קודם אמר לי, שאטו הדאר יקח אותי עד לשם למבחן. מרופת שדיברתי כבר עברית גם במבחן שעולי בעיות ולא רצוי לתת לי להכנס. עד שראיתי איזה מכיר והוא טילפון לקצינה והביא את חנה. הכל רק בפרוטקציה - זה לא יומן, איך הדברים נעשים פה. ממש נסענו ביחד עם חנה למבחן בטירת הכרמל לאחותי. אחרי קטת ויכוחים נתנו לנו להפגש.

כל荻ה, התנסורי ות שוכרת

הצלחתי להגיע לבארות יצחק, שם היו החברים שלי מה��ירה, הם הגיעו לפני. הם הציעו לי להציג אליהם. הם סיידרו את שיחורוי מהצבא, לא הייתה חייב לשרת שנתיים בגיל 29. שייחדרו גם את חנה - הכל הסתדר לנו במחירות כי היינו משתיכים לגרעין. היינו שם בחצי שנה כשהו זמנו לשיחה עם המזכירות. שם השבירו לנו על ותק וגיל שלפי זה מחלוקת את הזכויות. אמרתי להם מה עם הזכויות שלנו, אנחנו רק נעבד ונחכה שניים? אז התאחדו עם גרעין משדה אליו ועם חיללים משוחררים והלכנו לניר גלים (בסייעת אשדוד) וייסדנו מושב שיתופי חדש. גרנו בבניין של ישיבה לא גמור ביבנה. שם היינו כשנתיים, עבדנו שם בקיבוץ דתי. הכנו את ההתיישבות בפרק של כ-2 ק"מ ממש. בסוף הייתה חייב לעזוב, כי חנה לא הסתדרה. אחר שנולד לנו ילד היא כל הזמן דאגה, שהוא לא יוכל מספיק. הרופא הסביר לה, שככל ילד מנצל את האוכל אחרת ושלא חסר

לו כלום. הילד בריא. חנה לא השתכנע והיא בעצמה הפסידה במשקל, נראתה ממש כאילו שהיא יצא מהמחנות, חשבה, שכולם מסתכלים עליה, מה היא אוכלת. היזית חייב לעזוב. הלכנו לבת שלמה, שם היה אחיו. אחרי שבועיים חנה התאוששה ויכלה לעבוד וגם לנחל משק הבית. נולדו לנו שלושה ילדים, הבכור שמו ברוך בן 8 וחצי ציפי בת 4 ויצחק היה בן שנה. הייתה בבת-שלמה 6 שנים. הכל היה בסדר, אבל לא היה בית ספר והגן היה עולה לנו ביוקר. כל מערכת החינוך לא הייתה מסודרת. בכיתה היו 5 כסאות. ברוך היה מוכשר, חבל שלא לימד. אז פנינו לمعין צבי. שאלה: "מה עם חנה, האם היא הסכימה?" ת. ביוניים נולדו עוד ילדים והיא התחזקת והכל היה בסדר. הייתה מושבנית, היה לי כרם, מכרכנו את התוצרת ואת החלב וגבינה. דאגתי מה יהיה עם הילדים. שאלה: גם ליתר הילדים במקום לא היה חינוך מסודר? ת.: לא היו כל כך הרבה ילדים ואיכשהו הסתדרו.

במעד ר-צב

שאלת: מה הביא אותך לבוחר במעין צבי - קיבוץ חילונאי?
ת.: הכרתי כמה מהותיקים במעון, אנחנו כבר לא שמרנו כשרות. האח שלי עזב בשנת 1960 ועבד בחברת חשמל ונפטר ב-64. הגיענו לمعין צבי כי מערכת החינוך התאימה לילדים. היום הילדים התפזרו בעולם, הבת התהenna לאנגליה עם בחר אורטודוקסי וhubby נשוי בטורונטו TORONTO. כאן במעין חי הבן הצעיר ויש לי סה"כ 9 ילדים. בהתחלה עבדתי בחקלאות, מטעים, בננות, גידולי שדה עד גיל 55. מאז אני עובד עד היום בסקופוס. אישתי הרגלה אפילו יותר טוב ממני, למרות כל הקשיים שלה. יחסית עברנו את קשיי ההתחלה די בסדר. פרנץ אמר לנו, צריך ללמוד להתעלם מדברים קטנים, אחרת לא ניתן לחיות ביחד. בשנות ה-60 כבר לא היה כל כך פשוט, תמיד היו אנשים שהתייחסו אליהם שונה. שאלת: למעשה הייתה מושבנית והיה לך משק. איך זה היה נהוג אז במעבר לקיבוץ?
ת.: פשוט מאד, החזرتם לסוכנות את הכל. למעשה בזמן זה עוד לא היו כל כך מקצועיים והיו הרבה בעיות בחקלאות. בשנים הראשונות זה היה משק סוכנות. אחרי כ- 10 שנים קיבלתי חיוב מהsocנות על שכר דירה - למרות שזמן מסרתי את המשק. בסוף סיידרו את העניין. כך שהיה לי ראש נקי בשערת לمعין. לא הייתה כבר עולה חדש, הייתה 10 שנים בארץ. עברתי הרבה מקומות, ידעת על מה מדובר. אישתי חנה נפטרה לפני כ 11 שנה מסרטן. כל אחד שאלת: כשאתה חושב

אחרורה, הייתה בוחר באותו מסלול?
תשובה: עברנו את הכל בסדר, לא מסתמכים על נס, צריך לעזר
לגורל. לפני כ 10 שנים התהנתנו שניית וגם בזיה הצלחתי מאד ואני
מאוד מאושר. הילדים שלי גם חיים בחו"ל. כשאנחנו מבקרים אותם
זאת שמחה גדולה - אולי אפילו יותר מאשר כשמדובר יום יום.
לסיכום: אני מאד מרוצה עם דרכי.

ראיון עם יוסף לוי

ארכיוון קבי מעין צבי

הדפסה ע"י: מירה סובר   חתימת המרואיגן: תאריך החתימה: